

มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Legal Measures to Promote Industrial Factory's Participation in Natural Resources and Environment Conservation

ร.ต.ต.พศิน โยธจันทร์¹

Police Sub-Lieutenant Pasin Yothachan

Received	Reviewed	Revised	Accepted
22/08/2019	01/09/2019	26/09/2019	03/10/2019

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบกับลักษณะรูปแบบและมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทำการศึกษาวิจัยจากเอกสาร ในลักษณะการศึกษาวิเคราะห์ โดยการศึกษากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา รายงานการประชุม และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในประเด็นที่กำหนดไว้

ผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือการที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะที่ออกมากำหนดรายละเอียดและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกำหนดหลักเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความชัดเจน

ข้อเสนอแนะ พบว่า โรงงานอุตสาหกรรมควรศึกษาถึงผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนซึ่งอาศัยอยู่บริเวณโดยรอบ เพื่อหามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น ควรจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นและจัดตั้งศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์จากชุมชนโดยรอบ ทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารถึงอันตรายที่เกิดขึ้นจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ กรมควบคุมมลพิษ

¹ นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต (นิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Doctor of Laws Student (Law), Pathumthani University, Email : pasin_lld@hotmail.com

ควรรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม ทำหน้าที่ประสานงานและวางแผนการปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาให้เป็นไปอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

คำสำคัญ : มาตรการทางกฎหมาย, การมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรม,
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Abstract

The purpose of this research being to study about the background and the problem of natural conservation and environment. The legal action related to concerning the promote industrial factory's participation in natural resources and environmental conservation. A case study of comparing styles and legal measures of Law in Thailand and foreign countries. Then we have analyzed the problem and the obstacles on the part of conservation of natural resources which is related to take part the industrial environment. The documentary research in the analytical study. The research collected from the law, regulation, researching report, thesis, manual, the proceeding and another document which was related and the analysis used the data from the topic of destined.

The research was conducted by the method of the Qualitative Research. The result of studying showed that the problem and obstacles are involved in the promote industrial factory's participation in natural resources and environmental conservation is the law is not specific. Thus, it has to be a specific law which set out the detail and guidelines clearly to promote to encourage participation in the preservation of the natural resources in industrial. And establish rules to solve the problems and to reduce the confliction clearly.

The useful suggests that the industrial should study the impact or effect on the environment and people health who live nearby, the need for antipollution measures. To prevent and resolve the problem that arises. They should listen to the people's opinion and set up a relatively generous programme from community and released the information result of the dangerous pollution from the industrial. In addition the pollution control include the data of problem for the pollution due to coordinate and

plan to launch with the authorities concerned to solve the problem should do step by step efficient and have the best effective performance.

Keyword : Legal Measures, Industrial Factory's Participation,
Natural Resources and Environment Conservation

บทนำ

ปัญหามลพิษได้ก่อให้เกิดปัญหาและส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง ปัญหามลพิษจึงเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องหามาตรการมาเพื่อดำเนินการแก้ไข ป้องกัน และฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน ความหมายของโรงงานอุตสาหกรรมตามกฎหมายมีแหล่งที่มาอยู่หลายแหล่งด้วยกัน เมื่อรวมความแล้วโรงงานอุตสาหกรรมหมายถึงโรงงานหรืออาคารที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ผลิตผลิตภัณฑ์หรือซ่อมผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นสินค้า โดยบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลรวมกันเป็นผู้ประกอบการ และให้ความรวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน ดังนั้น เมื่อโรงงานอุตสาหกรรมเป็นสถานที่ผลิตสินค้า จึงเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น สืบเนื่องมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและการลงทุนในด้านสาธารณูปโภคที่เป็นไปอย่างไร้ระเบียบและขาดความเหมาะสม เพราะไม่มีการนำผังเมืองมาใช้จึงทำให้การขยายตัวของชุมชนเป็นไปโดยไม่มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับ และเป็นการนำเอาพื้นที่ทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ไปใช้โดยไม่ได้นึกถึงศักยภาพของพื้นที่ที่ใช้ในการลงทุน จึงก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหามลพิษอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้นการขยายฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยไม่มีมาตรฐานการประกอบกิจการที่เหมาะสม และไม่มีการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษอย่างจริงจัง จึงทำให้เกิดปัญหามลพิษที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนมากยิ่งขึ้น (National Economic and Social Development Board, 2011)

การพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยังขาดความรู้ทางวิชาการ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) จึงได้กำหนดให้ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือในการแก้ไขและป้องกันอย่างรีบด่วน เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น จึงต้องแก้ไขและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์เสียก่อน การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นมาตรการสำคัญที่จะพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ แต่

มาตรการนี้จะสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต้องพัฒนาประชาชนให้มีความตระหนักและสำนึกถึงสิ่งแวดล้อมคือ การให้มีความนิยมนทางสังคม มีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม และมีแรงจูงใจในการร่วมมือป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ข้อ 5.6)

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ จึงได้ผลักดันให้มีการปฏิรูปทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 66-67 ซึ่งได้บัญญัติการจัดการสิ่งแวดล้อมแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและ环境的ก่อให้เกิดมลพิษไว้อย่างชัดเจน โดยได้มีการปฏิรูปกฎหมายสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนามาตรการด้านสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่จะใช้มาตรการสั่งการและควบคุม เพราะโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์จะไม่ชอบให้ใครมาสั่งการหรือควบคุมและจะมีการหลีกเลี่ยงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยการมีพันธะร่วมกันที่จะรักษาสังแวดล้อมให้ดำรงอยู่ในสภาพที่ดีเพื่ออนาคตในวันข้างหน้า ลำพังเฉพาะการมีมาตรการทางกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรหาได้เป็นการเพียงพอต่อการดูแลรักษาสังแวดล้อมไม่ ความสำคัญจึงอยู่ที่ความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้กฎหมายดังกล่าวเกิดการสัมฤทธิ์ผลได้ (Pollution Control Department, 2014)

ในปัจจุบันการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังดำเนินการไปได้ภายในขอบเขตที่จำกัด ไม่ทันต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษที่เกิดขึ้น เนื่องจากขาดประสิทธิภาพในการจัดทำแผนงานที่นำไปสู่การทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนที่เกี่ยวข้อง ขาดการศึกษาวิจัยที่ได้มาตรฐาน ขาดการผลักดันหรือจูงใจให้มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตและการบริโภค นอกจากนั้นในการกำกับดูแลและควบคุมยังขาดความโปร่งใส มีปัญหาการทุจริตเกิดขึ้นมากมาย แม้ว่าองค์กรภาคชุมชนและองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ แต่ยังคงขาดความพร้อมและขาดประสิทธิภาพ ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่องตลอดมา

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจึงเป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่สำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยมีอิสระในการบริหาร การจัดทำแผนพัฒนาและการใช้จ่ายงบประมาณ จึงมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ มีประสิทธิภาพ และใช้ได้นานที่สุด ซึ่งจะต้องมีการวางแผนร่วมกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกัน

แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง โดยจะต้องมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างจิตสำนึกของประชาชนในท้องถิ่น ให้เห็นถึงประโยชน์และคุณค่าในสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไป

การบริหารประเทศเป็นการใช้อำนาจของภาครัฐเพื่อรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองโดยเฉพาะการใช้อำนาจเพื่อการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม เนื่องมาจากกิจกรรมภาคอุตสาหกรรมได้ขยายตัวมากขึ้นและกิจกรรมเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ภาครัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาควบคุมการประกอบกิจกรรมภาคอุตสาหกรรม เพราะการประกอบกิจกรรมภาคอุตสาหกรรมจะนำไปสู่ผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและทรัพย์สินของประชาชน และอาจรบกวนวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง เมื่อปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน จึงได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการพัฒนาแบบยั่งยืนด้วยการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ตลอดไป มาตรการที่จำเป็นต้องนำมาใช้ก็คือมาตรการทางกฎหมาย เพื่อเป็นบทลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมายสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษตามกฎหมายและอาจถูกสั่งคุมลงโทษอีกด้วย จึงเป็นการป้องปรามไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้นอีก กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของภาครัฐที่จะทำให้การจัดการหรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จได้ และเป็นมาตรการที่จำเป็นเพื่อให้การพัฒนาประเทศสามารถเดินคู่ไปกับการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม การที่ภาครัฐนำเอากฎหมายมาเป็นมาตรการในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จึงเป็นกลไกในการกำหนดกรอบกติกาของสังคมเพื่อให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งเป็นฐานรองรับการใช้อำนาจรัฐที่สำคัญที่สามารถนำมาบังคับใช้ให้มีประสิทธิภาพในการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม มาตรการทางกฎหมายจึงเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ การคุ้มครอง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติขึ้นมาเพื่อเป็นมาตรการในการที่จะควบคุมและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ โดยการกำหนดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของประชาชนและเอกชนให้มีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมาตรการบังคับให้ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น องค์การเอกชน และภาคชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย เพื่อการคุ้มครอง การอนุรักษ์ และการควบคุมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้กำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งซึ่งต้องชดเชยค่าเสียหายหรือสินไหมทดแทน และการเพิ่มบทลงโทษในการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นในรูปของการปรับ และการระวางโทษจำคุก แต่กฎหมายที่นำมาใช้เพื่อพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าจะสามารถจัดปัญหาสิ่งแวดล้อมไปได้ หากปราศจากการเข้ามามีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน การนำมาตราทางกฎหมายมาบังคับใช้ก็เพื่อกำหนดนโยบายการจัดการให้ดำเนินงานไปตามหลักความสมดุลของธรรมชาติ ให้ความสอดคล้องกับการกำหนดอำนาจหน้าที่วิธีการประสานงานของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง และเป็นเครื่องมือในการควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามระเบียบและข้อบังคับอย่างชัดเจน

ปัญหาข้อเท็จจริง มีประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงที่สามารถสรุปสาระสำคัญพอสังเขปดังต่อไปนี้ (1) ปัญหามลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม (2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย มองเห็นได้ว่าเป็นอำนาจผูกขาดของภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ต่อแต่นี้ไปภาครัฐจะต้องเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (3) การก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม โดยการนำพื้นที่ทางการเกษตรมาสร้างเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบมีรายได้มากขึ้นจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ความต้องการด้านที่อยู่อาศัยและธุรกิจที่ดินได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

นอกจากนั้นปัญหาข้อกฎหมาย มีปัญหาข้อกฎหมายที่สามารถสรุปสาระสำคัญพอสังเขปดังต่อไปนี้ (1) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 4 ได้บัญญัติว่า “สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดโดยธรรมชาติและสิ่งทีมนุษย์ได้ทำขึ้น” สิ่งแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ สิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา การปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อมไม่อาจสำเร็จได้โดยลำพัง จึงต้องทำความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกของทุกคนในสังคมให้ร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การที่สิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวพันทั้งตัวบุคคลและพื้นที่บนดิน ใต้ดิน น้ำ และอากาศ สัตว์และพืช รวมทั้งการอยู่อาศัยอย่างมีคุณภาพชีวิตของมนุษย์ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายสิ่งแวดล้อมจึงเป็นกฎหมายพิเศษที่ต้องร่างใช้ ติความและบังคับการโดยหลักการและวิธีการที่เป็นพิเศษแตกต่างจากกฎหมายทั่วไป (2) การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกฝ่าย พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 6 ได้มีบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง การที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารราชการ ก็เท่ากับเป็นการยืนยันความโปร่งใสในการใช้อำนาจหน้าที่ของภาครัฐ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ตรวจสอบ เพื่อให้เกิดความรอบคอบในการใช้อำนาจหน้าที่ของภาครัฐด้วย กฎหมายมาตรานี้ได้ให้สิทธิแก่ประชาชนที่จะได้รับรู้ข่าวสารจากทางราชการในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น และได้มีโอกาสให้คำแนะนำ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาว่าจะมอบข่าวสารให้มากน้อยเพียงใด หรืออาจไม่ให้เลยก็ได้ ซึ่งเป็นการให้สิทธิแก่ประชาชนในลักษณะของการจำกัดขอบเขตการได้รับสิทธินี้ ดังนั้น การรับรู้ข่าวสารดังกล่าวจะมีเพียงที่สื่อมวลชนได้นำเสนอหรือการพูดคุยกันเท่านั้น อาจมีผลทำให้ข่าวสารคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง เกิดความไม่เข้าใจกันและตามมาด้วยความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชน จนนำไปสู่ประเด็นการฟ้องร้องเพื่อให้ศาลเป็นผู้ตัดสินบังคับให้หน่วยงานภาครัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ดังเช่น กรณีเอกชนเป็นโจทก์ยื่นฟ้องกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในฐานะหน่วยงานของรัฐเป็นจำเลยต่อศาลแพ่ง

เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2538 คดีหมายเลขดำที่ ปค.87/2538 (Sunee Mallikamarl, 1996 : 168-169) (3) การจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 46 เรื่องการกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน ที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดเงื่อนไขของการอนุญาตให้จัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมได้ กล่าวคือ โรงงานอุตสาหกรรมจะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) จะต้องระบุถึงมาตรการในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการในการติดตามตรวจสอบ ซึ่งเป็นวิธีการของการป้องกันปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ภายหลังจากที่ได้มีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมและมีการประกอบการในโรงงานอุตสาหกรรมแล้ว มีเจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ใดเข้าไปติดตามตรวจสอบว่ามีการนำเอามาตรการการลดผลกระทบตามที่เคยนำเสนอในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) มาใช้หรือไม่ และมีการติดตามตรวจสอบปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือไม่ เมื่อได้พิจารณาภายใต้แนวคิดในเรื่องการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) จึงเป็นการป้องกันปัญหามลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม โดยดำเนินการติดตามตรวจสอบการประกอบการของโรงงานอุตสาหกรรม มีการนำเอามาตรการลดผลกระทบมาใช้ อย่างถูกต้องและสม่ำเสมอในการติดตามตรวจสอบ ซึ่งเป็นการป้องกันการเกิดปัญหามลพิษขึ้น หรือหากปัญหามลพิษเกิดขึ้นก็อาจจะเกิดปัญหาน้อยสามารถแก้ไขได้ทันที (4) การจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรม มาตรา 10 (4) แห่งพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 กำหนดหน้าที่แก่การนิคมอุตสาหกรรมในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงงานภายในนิคมอุตสาหกรรมว่า “...รวมทั้งการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการสาธารณสุขและที่กระทบกระเทือนต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม” มีความเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 80 วรรคแรก ที่บัญญัติให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ ซึ่งหมายถึงการนิคมอุตสาหกรรม มีหน้าที่เก็บสถิติข้อมูลซึ่งแสดงผลการทำงานของระบบบำบัดอากาศเสีย อุปกรณ์หรือเครื่องมือสำหรับควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียหรือมลพิษอื่น ระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสียในแต่ละวัน และจัดทำบันทึกรายละเอียดเป็นหลักฐานไว้ที่สถานที่ตั้งแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น และจัดทำรายงานสรุปผลการทำงานของระบบหรืออุปกรณ์และเครื่องมือดังกล่าวเสนอต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นแห่งท้องที่ที่แหล่งกำเนิดมลพิษนั้นตั้งอยู่อย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ปฏิบัติตามมาตรา 81 คือ จัดส่งรายงานที่ได้รวบรวมไว้ให้แก่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษในเขตท้องที่นั้นเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

ปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่การนิคมอุตสาหกรรมจะต้องพิจารณาว่าได้ดำเนินการไปตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายให้อำนาจไว้หรือไม่ เจ้าพนักงานท้องถิ่นและเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษได้ใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายติดตามตรวจสอบการจัดการสิ่งแวดล้อมของการนิคมอุตสาหกรรมหรือไม่

เพียงใด เรื่องเหล่านี้จะเชื่อมโยงไปถึงการพิจารณาการใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย ในส่วนที่จะถือว่าเป็นความบกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 8 ได้ (Sunee Mallikamarl, 1996 : 97-98)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ในลักษณะของการศึกษาวิเคราะห์ (Analytical Study) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหา จากเอกสารงานเขียนและงานวิจัยทางวิชาการ รายงานการประชุม บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต อีกทั้งได้ทำการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ด้วยการสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์แบบเชิงพรรณนา (Descriptive Method) ซึ่งเป็นการจัดทำรายงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นความจริง ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละประเด็นที่ได้กำหนดไว้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานดัชนีพหุฉบับนี้ มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มตัวอย่างจากภาครัฐ องค์กรภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มตัวอย่างจากภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มตัวอย่างจากภาคประชาชน ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 15 คน

รวมประชากรและกลุ่มตัวอย่างในงานดัชนีพหุฉบับนี้จำนวน 35 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลของดัชนีพหุฉบับนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมจากเอกสารและการสัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงสมมติฐานของการวิจัยและกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร ข้อกฎหมาย หลักเกณฑ์และการสร้างแบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์ ภายใต้สมมุติฐานของการวิจัยและกรอบแนวคิดในการวิจัยที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกหรือตรวจสอบประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสัมภาษณ์ไปทำการสัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตามที่ได้คัดเลือกและกำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ โดยนำมาจัดหมวดหมู่และแบ่งแยกประเภท เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์หาข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีทั้งข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Data) และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยข้อมูลทุติยภูมิจะได้มาจากการศึกษาวิจัยเอกสาร ได้แก่ งานวิจัย ตำรา หนังสือวิชาการ ตำบทยกกฎหมายต่างๆ พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง แนวคำพิพากษาของศาล บทความในวารสารและนิตยสาร รายงานข้อมูลทางเอกสาร บทความทางวิชาการ หนังสือพิมพ์และงานวิจัยในเว็บไซต์ของต่างประเทศและประเทศไทย โดยทำการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศที่สัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนข้อมูลทางปฐมภูมิจะได้มาจากการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามที่ได้มาจากการสัมภาษณ์และกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้จำนวน 3 กลุ่ม ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว

ผลการวิจัย

ปัญหาสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นหน้าที่บริการสาธารณะอย่างหนึ่งของรัฐ ที่รัฐต้องดำเนินการใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้จากการจัดองค์กรของรัฐที่ถูกกำหนดโดยกฎหมายให้ทำหน้าที่โดยเฉพาะเจาะจง ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในทางโครงสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน รวมถึงการมีบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ อันนอกเหนือไปจากการจัดองค์กร บุคลากร งบประมาณ และวิธีการบริการในรูปแบบอื่นอีกมากมาย อำนาจหน้าที่ของรัฐเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ภายใต้ระบอบราชการ ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาในการทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะในด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งรัฐต้องพัฒนาบทบาทหน้าที่ของตนว่าจะดำเนินการอย่างไรเพื่อแก้ไขหรือส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย รัฐจึงมีอำนาจหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการที่จะทำให้การพัฒนาประเทศสามารถเดินคู่ไปกับการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม มาตรการทางกฎหมายจึงเป็นกลไกหลักที่จะกำหนดกรอบกติกาของสังคม โดยกำหนดบทบาทของประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือคำสั่งของรัฐ มาตรการทางกฎหมายจึงเป็นฐานรองรับการใช้อำนาจรัฐที่จะนำมาใช้บังคับให้เกิดประสิทธิผลต่อการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม แต่การใช้อำนาจของรัฐนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยคำนึงถึงความถูกต้องและยุติธรรมของสังคมเป็นส่วนใหญ่ และได้แผ่ขยายไปถึงการคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนด้วย มาตรการทางกฎหมายจึงเป็นกรอบหรือขอบเขตแห่งการใช้อำนาจของรัฐ เพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกติกาที่กำหนดไว้

ดังนั้น การก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี โดยให้ผู้รับผิดชอบโครงการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) ตั้งแต่ระยะศึกษาความเหมาะสมของโครงการแล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พิจารณาสolicitความเห็นชอบประกอบการพิจารณาของรัฐมนตรี เพื่อที่จะให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้พิจารณาก่อน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรอบคอบและถูกต้องมากขึ้น หากรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไม่ผ่านการพิจารณา โครงการดังกล่าวก็จะไม่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการต่อไปได้

จากการศึกษาของผู้วิจัย จึงได้นำเสนอแนวทางที่เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากในปัจจุบันมีปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำและมีลักษณะที่จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ภาครัฐจึงมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม มาเป็นกลไกเพื่อบังคับให้ประชาชนต้องปฏิบัติตาม มิฉะนั้นก็อาจจะได้รับโทษตามกฎหมาย ลักษณะของปัญหาสิ่งแวดล้อมและลักษณะของกฎหมายควรต้องสอดคล้องกันและได้รับการดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นระบบ หากกระบวนการบังคับใช้กฎหมายยังคงมีลักษณะที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อม จึงเป็นการสมควรที่จะนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

ในกิจการอุตสาหกรรมใหญ่บางประเภทภาครัฐไม่สามารถดำเนินการได้เอง เนื่องจากข้อจำกัดด้านการลงทุนด้านเทคโนโลยีขั้นสูงหรือด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร รัฐจำเป็นต้องจัดให้มีมาตรการส่งเสริมหรือจูงใจผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น ด้านภาษีและ การอำนวยความสะดวกการนำเข้าส่งออก แต่ขณะเดียวกันรัฐต้องคำนึงถึงการป้องกัน รักษาและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับมาตรฐานที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยการกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการตรวจสอบโรงงานอุตสาหกรรมโดยภาครัฐ ซึ่งสามารถกำหนดให้มีการ

ตรวจสอบได้ทุกช่วงวงจร เช่น ก่อนการจัดตั้งโรงงาน เมื่อเริ่มจัดตั้งโรงงานแล้ว ในขณะดำเนินการ
และเมื่อเลิกประกอบกิจการนั้น

1.1 มาตรการทางกฎหมายในการตรวจสอบโรงงานอุตสาหกรรมโดยภาครัฐ โดยที่รัฐไม่สามารถดำเนินการกิจการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่บางประเภทที่ต้องใช้เงินลงทุนในกระบวนการผลิตได้เอง เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านการลงทุน หรือข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีขั้นสูง หรือด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร รัฐจึงมีความจำเป็นต้องจัดให้มีมาตรการส่งเสริมหรือจูงใจผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น มาตรการด้านภาษี มาตรการการจัดเก็บค่าธรรมเนียม มาตรการการให้สินเชื่อเพื่ออำนวยความสะดวก มาตรการนำเข้าส่งออก แต่ในขณะเดียวกันรัฐก็ต้องคำนึงถึงการป้องกันรักษาและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น และอยู่ในระดับมาตรฐานที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ตลอดจนใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อดำรงสภาพสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและตอบสนองความต้องการตามศักยภาพให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน เมื่อรัฐให้การสนับสนุนช่วยเหลือผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมแล้ว รัฐต้องคำนึงถึงการกำหนดมาตรการที่เป็นการตรวจสอบการประกอบกิจการตลอดช่วงระยะเวลาของการประกอบกิจการนั้นด้วย

นอกจากนี้ รัฐอาจนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นมาตรการทางกฎหมายในการตรวจสอบโรงงานอุตสาหกรรม เช่น กำหนดให้มีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) การประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment : SIA) และระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management System : EMS) ในขณะช่วงระยะเวลาต่างๆที่มีการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อแสดงว่าการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมนั้นจะมีความปลอดภัยต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ถึงระดับที่ทำให้รัฐออกใบอนุญาตให้สามารถเริ่มประกอบกิจการได้

1.2 มาตรการทางกฎหมายในการจัดเก็บภาษีจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษ เป็นความเกี่ยวข้องกับหลักผู้ก่อให้กำเนิดมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle : PPP) มาตรการนี้ทำให้รัฐสามารถนำเงินที่ได้จากการเก็บภาษีไปสนับสนุนส่งเสริมโครงการต่างๆของรัฐ เพื่อให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น และมาตรการนี้ได้รับการยอมรับและปฏิบัติกันทั่วไปในประเทศต่างๆ โดยการกำหนดเป็นกฎหมายบังคับกับการประกอบกิจการอุตสาหกรรมประเภทต่างๆที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม การนำเอากลไกและเครื่องมือทางด้านเศรษฐศาสตร์เข้ามาใช้ในการแก้ปัญหาเรื่องการค้าคุ่มครองสิ่งแวดล้อมกับระบบเศรษฐกิจแบบตลาด เป็นเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจและได้ใช้กันอยู่ทั่วไปในประเทศต่างๆ เพื่อสนับสนุนการให้สิ่งจูงใจต่อผู้ประกอบการ เช่น มาตรการลดภาษีนำเข้าให้กับวัสดุอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมลดลง มาตรการให้รางวัลกับผู้ประกอบการที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และมาตรการเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียหรือมูลฝอย

วิธีหนึ่งที่จะช่วยในการควบคุมสิ่งแวดล้อมคือการใช้ภาษีสิ่งแวดล้อม โดยจัดเก็บจากกิจกรรมหรือการดำเนินการของผู้ก่อให้เกิดมลพิษ และนำเงินที่ได้ไปใช้สนับสนุนส่งเสริมโครงการต่างๆของรัฐเพื่อการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี นอกจากนี้การจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมถือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดของกลไกตลาดในการประเมินค่าการบริการด้านสิ่งแวดล้อม หากมีการจัดระบบภาษีสิ่งแวดล้อมให้ตีเพียงพอแล้วก็จะทำให้ความพยายามในการดำเนินการที่ก่อให้เกิดมลพิษนั้นลดน้อยลง

1.3 มาตรการทางกฎหมายในการจัดให้มีกองทุนสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมลพิษทางสิ่งแวดล้อมบางลักษณะไม่แสดงผลต่อผู้ได้รับมลพิษนั้นในทันที มาตรการนี้เป็นประโยชน์ต่อการเตรียมการเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายให้แก่หน่วยงานของรัฐ ในการดำเนินการบูรณะฟื้นฟูระบบสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ และเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่เกิดจากมลพิษ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว สำหรับการกำหนดเรื่องกองทุนสิ่งแวดล้อมมีข้อคำนึงในเรื่องของที่มาของเงินกองทุน วัตถุประสงค์ในการใช้จ่ายเงินกองทุน และคณะกรรมการกองทุน มลพิษบางประเภท เช่น มลพิษทางอากาศจากสารพิษของโรงงานที่กระจายไปรอบๆโรงงาน ทำให้มีการสะสมของสารพิษและยังไม่แสดงอาการออกมาโดยทันที トラบดีที่การสะสมของสารพิษที่อยู่ในร่างกายยังอยู่ในปริมาณที่ร่างกายจะทนได้ การนำมาตราทางกฎหมายในการจัดให้มีกองทุนสิ่งแวดล้อมมาใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการเตรียมการ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายให้แก่หน่วยงานของรัฐในการดำเนินการบูรณะฟื้นฟูระบบสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ และเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่เกิดจากมลพิษนั้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ในต่างประเทศมีการนำมาตราทางกฎหมายในการจัดให้มีกองทุนสิ่งแวดล้อมมาใช้เป็นระยะเวลานานแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกามีการจัดให้มีกองทุนทดแทน Super Fund เพื่อแก้ไขและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบหรือถูกปนเปื้อนจากวัตถุหรือสารอันตรายและของเสียต่างๆที่เกิดการรั่วไหลหรือแพร่กระจายออกสู่ระบบสิ่งแวดล้อม สำหรับประเทศไทยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 กำหนดเรื่องการจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมไว้ในมาตรา 22 ถึงมาตรา 31 โดยกำหนดเรื่องสำคัญสามเรื่องที่ต้องพิจารณา คือ ที่มาของเงินกองทุนสิ่งแวดล้อม (มาตรา 22) วัตถุประสงค์ในการใช้จ่ายเงินกองทุนสิ่งแวดล้อม (มาตรา 23) และคณะกรรมการกองทุน (มาตรา 24 ถึง มาตรา 25)

1.4 มาตรการทางกฎหมายในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายในกรณีเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยมาตรการทางปกครอง มาตรการทางอาญา และมาตรการทางแพ่ง กล่าวคือในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องมีการใช้อำนาจวินิจฉัยสั่งการทางปกครองของรัฐเพื่อควบคุมและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันก็จำเป็นต้องมีการใช้อำนาจทางอาญาเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นความผิด และการใช้อำนาจบังคับทางแพ่งในกรณีที่มีการเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อการเยียวยาความเสียหายอันเกิดแก่สาธารณะ

1.4.1 มาตรการทางปกครอง อำนาจในทางปกครองของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับบทบังคับทางอาญา ในบางกรณีพนักงานเจ้าหน้าที่อาจจำเป็นต้องมีการใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีทั้งมาตรการทางอาญาและทางปกครองควบคู่กันไป

1.4.2 มาตรการทางอาญา เป็นมาตรการที่กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมหรือกำหนดห้ามกระทำการ เพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายโดยวิธีการใดๆ โดยกฎหมายอาจกำหนดข้อยกเว้นไว้ด้วยก็ได้ สำหรับบทลงโทษซึ่งนอกจากจะเป็นโทษจำคุกและโทษปรับแล้ว ยังมีบทลงโทษโดยการริบทรัพย์สินที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิดอีกต่างหากด้วยก็ได้

1.4.3 มาตรการทางแพ่ง เป็นการที่รัฐให้สิทธิทางกฎหมายแก่ประชาชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยการรับรองให้ประชาชนหรือองค์กรของประชาชนมีสิทธิในการฟ้องร้องต่อศาล เพื่อให้ได้รับการเยียวยาในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในสิ่งแวดล้อม มาตรการทางแพ่งมีประเด็นเกี่ยวข้องที่ต้องพิจารณา เช่น เรื่องการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำละเมิดว่ามีผลทำให้เกิดความเสียหายจริงหรือไม่ เรื่องการขอชดเชยจริงหรือความเห็นจากพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิสูจน์ถึงการก่อให้เกิดมลพิษและผลเสียที่เกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อม เรื่องมลพิษที่สะสมในร่างกายเป็นระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะแสดงอาการออกมาและเรื่องการฟ้องคดีแบบกลุ่ม (class action) (Ratchada Nimongsak, 2009)

1.5 มาตรการจูงใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานแก้ไขทั้งในภาครัฐบาล ผู้ประกอบการ และประชาชนโดยทั่วไป ดังนั้น แนวทางการจัดการหรือแนวทางการอนุรักษ์จึงต้องเข้าไปแทรกแซงอยู่ในพฤติกรรมของผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังกล่าว โดยการสร้างแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจขึ้น ซึ่งวิธีนี้จะทำให้การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา เพราะจะเป็นการให้ความสำคัญในการกระจายต้นทุนและผลประโยชน์ในการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยวิธีการต่างๆ ซึ่งได้แก่

1.5.1 การกำหนดมาตรการที่จะช่วยให้ราษฎรในระดับท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น โดยการนำรายได้จากการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมาจัดสรรและนำไปพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิตของราษฎรในท้องถิ่นให้ดีขึ้น อาทิเช่น การจัดสรรผลประโยชน์จากการดำเนินงานด้านป่าไม้ โดยการเก็บภาษีผลกำไรในธุรกิจป่าไม้ และนำไปใช้ในโครงการพัฒนาชนบท หรือการนำค่าธรรมเนียมการเข้าไปใช้พื้นที่คุ้มครองไปใช้ในการป้องกันรักษาทรัพยากรและการจัดการพื้นที่คุ้มครองในแต่ละแห่ง เป็นต้น

1.5.2 การลดอัตราการอาการสำหรับเครื่องจักร วัสดุ และอุปกรณ์ ที่ใช้ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เนื่องจากปัจจุบันได้มีการพัฒนาเครื่องจักร วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้ในการรักษาหรือควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมขึ้นมาก ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องจักร วัสดุ และอุปกรณ์เหล่านี้ ซึ่งจะเป็นการช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นได้ทางหนึ่ง โดยเครื่องจักร วัสดุ และอุปกรณ์ที่รักษาสิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายในชายได้รับการลดอัตราการ จะต้องเป็นชนิดและประเภทที่ใช้ในการบำบัดน้ำเสีย อากาศเสีย ขจัดกากของเสียของขยะ ใช้ลดหรือป้องกันเสียงรบกวนจากต้นกำเนิดในกิจการอุตสาหกรรม อาทิเช่น แผ่นหมุนชีวภาพ อุปกรณ์ในการกำจัดคราบน้ำมัน เครื่องบีบตะกอน เครื่องเติมอากาศ อุปกรณ์ครอบเสียง เครื่องดักฝุ่น ผ้ากรองฝุ่น หรือถุงกรองฝุ่น สารเคมีที่ช่วยในการจับตะกอนของอากาศเสีย เครื่องกำจัดไอน้ำกรด รวมทั้งวัสดุ/อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย วิเคราะห์ ตรวจวัด และติดตามผล เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม

การริเริ่มลดอัตราการอาการของเครื่องจักร วัสดุ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการรักษาสิ่งแวดล้อมดังกล่าวนี้ นับเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับโครงสร้างของประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย ซึ่งจำเป็นต้องเร่งรัดการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ทั้งนี้ เพราะเป็นมาตรการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งจูงใจ และสร้างความกระตือรือร้นให้แก่ภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

1.5.3 การนำมาตรการการลดหย่อนภาษีรายได้ตามประมวลรัษฎากรมาใช้ เพื่อสนับสนุนและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันกระทรวงการคลังได้กำหนดให้รายจ่ายเพื่อสาธารณประโยชน์สามารถนำมาหักภาษีรายได้ในส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสนับสนุนให้การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รายจ่ายเพื่อกิจการสาธารณประโยชน์ดังกล่าว ได้แก่ รายจ่ายที่จ่ายให้แก่หรือเพื่อกิจการต่างๆดังนี้ คือ (1) การส่งเสริม อนุรักษ์ และรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสงวน และสัตว์ป่าคุ้มครอง ตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า (2) การคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ (3) การคุ้มครองและรักษาป่าสงวนแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ (4) การส่งเสริม คุ้มครอง และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (5) การควบคุม ป้องกัน แก้ไข ตลอดจนการลดและขจัดอันตราย อันเกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือภาวะมลพิษและของเสียอันตราย ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และ(6) กองทุนสิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

1.5.4 การให้ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีสิทธิขอรับการส่งเสริมและช่วยเหลือจากทางราชการ ในการขออนุญาตนำผู้ชำนาญการหรือผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศ เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ติดตั้ง ควบคุม และดำเนินงานระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบบำบัดอากาศเสีย และระบบกำจัดของเสีย ใน

กรณีไม่สามารถจัดหาได้ภายในประเทศ รวมทั้งขอยกเว้นภาษีเงินได้ของบุคคลนั้นๆที่จะเกิดขึ้นจากการเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว (Thai Encyclopedia Books for Youth. 1995)

2. ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิต มีสาเหตุสำคัญเกิดจากการขาดสภาพบังคับของกฎหมายสิ่งแวดล้อมในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของมนุษย์อย่างใกล้ชิด แต่บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ใช้บังคับอยู่บางบทบัญญัติยังไม่ได้กำหนดมาตรการกำกับ ดูแล และป้องกันเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้อย่างครอบคลุมเพียงพอหรือไม่ มีประสิทธิภาพหรือยังล้าสมัยไม่ทันกับสถานการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบัน ไม่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังหรือไม่มีการกำหนดบทลงโทษที่รัดกุมเพียงพอที่จะทำให้ประชาชนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การบังคับใช้กฎหมายเป็นขั้นตอนที่เกี่ยวกับกระบวนการร่างกฎหมายและการตรากฎหมายการผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา ดังนั้น ข้อจำกัดด้านกลไกในการบังคับใช้กฎหมายจึงเป็นเรื่องของการพิจารณาลักษณะต่างๆ คือ เนื้อหาสาระของกฎหมาย แรงจูงใจให้ประชาชนปฏิบัติตามประสิทธิภาพในการจัดรูปแบบองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย เจ้าหน้าที่และงบประมาณตลอดจนความร่วมมือจากประชาชน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการเกษตรกรรมหรือเอกชนทั่วไป สำหรับการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 นั้น มีองค์กรคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติทำหน้าที่เป็นองค์กรระดับนโยบายกำหนดแผนยุทธศาสตร์ และมีสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษหรือกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ปฏิบัติการ

การก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาใหญ่และเกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก มักจะมีที่มาจากโครงการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ ต้องใช้พื้นที่บริเวณกว้าง มีสิ่งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่เพียงพอ ปัจจัยเหล่านี้มีส่วนทำให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันไปสู่วิถีชีวิตหนึ่ง ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมรัฐต้องคำนึงถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงนี้ โดยการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วย โดยการให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือเสนอแนะแนวทางที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ การให้กลุ่มประชาชนที่เป็นผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการเสริมอำนาจให้แก่ประชาชน พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในการร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชาติ โดยให้มีสิทธิได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการ มีสิทธิได้รับชดเชยค่าเสียหายหรือค่าทดแทนจากรัฐ มีสิทธิร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำผิดต่อเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการ

ปฏิบัติหน้าที่ และมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจในการดำเนินโครงการใหญ่ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนประชาชนเข้ามามีบทบาทต่อการแก้ไขปัญหาที่มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทิศนคติของประชาชนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมควรได้รับการพิจารณาโดยกว้าง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.1 ข้อจำกัดด้านวัตถุประสงค์ของกฎหมาย บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน บางบทบัญญัติยังไม่ได้กำหนดมาตรการกำกับดูแลและป้องกันเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้อย่างครอบคลุมเพียงพอ หรือไม่มีประสิทธิภาพ หรือยังล้าสมัยไม่ทันกับสถานการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบัน หรือไม่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง หรือไม่มีการกำหนดบทลงโทษที่รัดกุมเพียงพอที่จะทำให้ประชาชนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

2.2 ข้อจำกัดด้านกลไกในการบังคับใช้กฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายเป็นขั้นตอนเกี่ยวกับกระบวนการร่างกฎหมายและการตรากฎหมาย การผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา ดังนั้น ข้อจำกัดด้านกลไกในการบังคับใช้กฎหมายจึงเป็นเรื่องของการพิจารณาลักษณะต่างๆดังต่อไปนี้

2.2.1 เนื้อหาสาระของกฎหมาย เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายดั้งเดิมหรือไม่

2.2.2 การกำหนดบทบัญญัติและมาตรการต่างๆของกฎหมาย ก่อให้เกิดแรงจูงใจให้ประชาชนปฏิบัติตามเพียงใด

2.2.3 การจัดรูปแบบองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายเพียงใด มีความขัดแย้งหรือซ้ำซ้อนในการกิจและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐมากน้อยเพียงใด และต้องดำเนินการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนเพียงใด

2.2.4 มีเจ้าหน้าที่และงบประมาณที่จะบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานของรัฐเพียงพอหรือมากน้อยเพียงใด

2.2.5 มีวิธีใดที่จะเพิ่มพูนความร่วมมือจากประชาชน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการเกษตรกรรม หรือเอกชนทั่วไป ให้ยอมรับปฏิบัติตามมาตรการหรือบทบัญญัติตามกฎหมาย

2.3 ข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เมื่อมีการลงทุนเตรียมการก่อสร้างโครงการหรือเมื่อโครงการดำเนินไปและก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ทำให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันไปสู่วิถีชีวิตหนึ่ง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อน รัฐควรต้องจัดทำแผนปฏิบัติการการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ขยายผลสู่พื้นที่เป้าหมาย คือ ชุมชน หมู่บ้าน รัฐต้องมีการพัฒนาความรู้ของประชาชน

และกำหนดให้ส่วนราชการต้องจัดให้มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นบรรลุผลสำเร็จและทำให้รัฐทราบถึงความต้องการของประชาชน เพื่อนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของภาครัฐ และเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานต่างๆของภาครัฐต่อไป โดยรัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันกับภาครัฐมากขึ้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการส่งเสริมให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล การสร้างความมีส่วนร่วมของประชาชน ทำได้โดย (1) การให้ข้อมูลข่าวสาร เช่น การเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ การติดประกาศ การแถลงข่าว (2) การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เช่น การแจกแบบสอบถามเพื่อแสดงความคิดเห็น การเปิดเวทีเสวนาร่วมกัน (3) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือเสนอแนะแนวทางที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ เช่น การประชาพิจารณ์ (4) การให้กลุ่มประชาชนที่เป็นผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดให้ฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการ และ (5) การเสริมอำนาจให้แก่ประชาชน เช่น การจัดให้มีโครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในการร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชาติไว้ในมาตรา 6 โดยให้มีสิทธิได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการ มีสิทธิได้รับชดเชยค่าเสียหายหรือค่าทดแทนจากรัฐ มีสิทธิร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำความผิดต่อเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ และมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และมาตรา 7 ของพระราชบัญญัติเดียวกัน กำหนดให้องค์กรเอกชนมีสิทธิจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีมาตรา 8 กำหนดเรื่องความช่วยเหลือต่างๆจากภาครัฐแก่องค์กรเอกชนที่จดทะเบียน การทำความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับระบบการจัดการทรัพยากรตามระบบทุนนิยมเสรีโดยภาครัฐ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพื่อให้เกิดการยอมรับและเข้าใจกันดีทั้งสองฝ่ายซึ่งจะทำให้รัฐได้แลกเปลี่ยนและเรียนรู้ข้อมูลจากประชาชนในเรื่องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมด้านนิเวศ คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ คุณภาพชีวิต ตลอดจนปัญหาต่างๆที่พึงตระหนัก และในขณะเดียวกันก็จะทำให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือรัฐในการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และทำให้ประชาชนสามารถป้องกันตนเองจากปัญหาสิ่งแวดล้อมได้

2.4 ข้อจำกัดด้านทัศนคติของประชาชน จากข้อมูลผลการสำรวจโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ปี พ.ศ.2553 พบว่าประชาชนให้ความสำคัญต่อปัญหาเศรษฐกิจและสังคมว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนมากกว่าปัญหาความเสื่อมโทรมของปัญหา

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเห็นว่าปัญหาคูณภาพสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญมากกว่าปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ

การที่ประชาชนไม่รับฟังข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ถือว่าเป็นข้อจำกัดด้านทัศนคติของประชาชนที่เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยที่ทัศนคติและพฤติกรรมมีความสัมพันธ์และมีผลซึ่งกันและกัน พฤติกรรมบางอย่างเป็นผลมาจากทัศนคติ เช่น บุคคลมักจะแสวงหาและเปิดรับข้อมูลข่าวสารเพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่ของตน และหลีกเลี่ยงข้อมูลข่าวสารที่ขัดแย้งกับตน หรือบุคคลมักจะเลือกรับรู้หรือเลือกตีความข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไปในทางที่สอดคล้องกับทัศนคติของตน หรือบุคคลมักจะเลือกจดจำให้ความสนใจเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับความต้องการทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิมของตน ดังนั้น เมื่อมีแผนการการก่อสร้างโรงงานหรือโครงการใดๆเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิตของประชาชนที่อยู่อาศัยบริเวณนั้น การเปลี่ยนแปลงอาจส่งผลให้เกิดการตอบสนองในเชิงลบและส่งผลขัดขวางต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา (Ratchada Nimpongsak, 2009)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ทำให้ได้ทราบถึงปัญหามลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นมานานและนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ปัญหามลพิษจึงไม่ใช่เรื่องใหม่ที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะไม่ทราบ เพราะกรมควบคุมมลพิษได้ให้หน่วยงานในสังกัดไปทำการศึกษาและสำรวจตรวจวัดคุณภาพของอากาศ น้ำ และฝุ่นละอองบริเวณโดยรอบโรงงานอุตสาหกรรม และยังเป็นหน่วยงานที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) จึงควรทราบว่าปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นมีมากน้อยเพียงใด แต่ข้อมูลเหล่านี้ไม่เคยนำมาเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบเลย เมื่อปัญหาดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้วจึงเห็นสมควรที่จะต้องดำเนินการดังนี้

1. เขตควบคุมมลพิษ การประกาศให้พื้นที่ของการนิคมอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษเป็น “เขตควบคุมมลพิษ” ตามความในมาตรา 59 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ที่กำหนดไว้ว่า ถ้าปรากฏว่าท้องที่ใดมีปัญหามลพิษ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะร้ายแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายนต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้ท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมมลพิษได้ ซึ่งผลจากการประกาศเขตควบคุมมลพิษก็จะสามารถดำเนินการควบคุม ลด และขจัดมลพิษได้ โดยระบุให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นในท้องที่เขตควบคุมมลพิษสามารถจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษที่ครอบคลุมพื้นที่นั้น และต้องมีการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะมีเงินจากงบประมาณแผ่นดินเงินจากกองทุนสิ่งแวดล้อม มาช่วยเหลือดำเนินการตามแผนปฏิบัติการได้ กรมควบคุมมลพิษในฐานะ

หน่วยงานของรัฐบาลก็จะทำหน้าที่ในการประสานงานในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษ และให้ข้อเสนอแนะทางวิชาการแก่ท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะเป็นระบบมากขึ้น

2. การจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะให้เกิดความชัดเจนในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อม โดยการจัดตั้งให้เป็นศาลพิเศษในลักษณะเดียวกันกับศาลแรงงาน ศาลทรัพย์สินทางปัญญา ศาลล้มละลายกลาง และศาลปกครอง เพื่อทำหน้าที่อำนวยความยุติธรรมและตัดสินคดีต่างๆที่เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน เมื่อประชาชนเหล่านั้นเป็นผู้เสียหายก็มีสิทธิที่จะฟ้องร้องขอให้ศาลสิ่งแวดล้อมดำเนินคดีและพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะได้

การจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นประเด็นใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย หลายคนอาจจะมองว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการพิพากษาขึ้นมาเป็นการเฉพาะ เพราะทุกวันนี้ก็มีศาลยุติธรรมตัดสินคดีเหล่านี้อยู่แล้ว แต่ปัจจุบันถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะต้องมีศาลพิเศษขึ้นมารับมือกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังสร้างปัญหา สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในสังคม ทุกวันนี้แม้ระบบศาลของไทยมีช่องทางให้ประชาชนฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้ แต่ในทางปฏิบัติจำนวนคดีสิ่งแวดล้อมที่เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมนั้นมีน้อยมาก ซึ่งเทียบไม่ได้กับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่เปิดทางให้ประชาชนได้ใช้สิทธิพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มที่ รวมทั้งบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา ทนายความผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ยังไม่มีเพียงพอกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เมื่อมีการจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อมขึ้นมาเป็นการเฉพาะแล้วการพิจารณาคดีก็จะใช้เวลาในการดำเนินการน้อยลง การตัดสินคดีและอำนวยความยุติธรรมให้กับชาวบ้านก็สามารถทำได้รวดเร็วขึ้น

3. การบังคับใช้กฎหมาย ถือเป็นปัญหาหลักของกฎหมายสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ แม้จะมีการวิจารณ์กันว่ากฎหมายที่มีอยู่ยังไม่ก้าวหน้าเพียงพอที่จะจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมได้เมื่อเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ แต่ในความเป็นจริงก็คือไม่ว่าเราจะเขียนกฎหมายให้ดีเพียงใด ทันยุคสมัยในปัจจุบัน ก็คงจะเปลี่ยนแปลงอะไรได้ไม่มากนักหากว่าเรายังไม่ปรับปรุงกลไกในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว

ปัญหาสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมก็คือ การที่กฎหมายฉบับต่างๆกำหนดความรับผิดชอบในการควบคุมมลพิษไว้ในหลายหน่วยงาน และไม่มีการทำงานกันระหว่างหน่วยงานเหล่านั้นในการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งในบางครั้งก็เกิดปัญหาการแย่งกันบังคับใช้กฎหมายหรือเกี่ยงกันใช้กฎหมาย เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นก็ย่อมเป็นข้ออ้างแก่หน่วยงานเหล่านั้นในการปิดความรับผิดชอบ และผลที่สุดก็ไม่มีใครเข้ามารับผิดชอบและแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง ปัญหาในเรื่องนี้สามารถแก้ไขได้หากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและมีการประสานงานกันในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและ

รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ก็ได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ในระดับหนึ่ง ด้วยการสร้าง
ความเป็นเอกภาพในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษสามารถ
ควบคุมดูแลการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมต่างๆ และมีอำนาจดำเนินการได้ในกรณีที่หน่วยงานที่
เกี่ยวข้องไม่ดำเนินการ นอกเหนือไปจากอำนาจหน้าที่ ในการเข้าไปในอาคารสถานที่หรือเขตที่ตั้งของ
โรงงาน การออกคำสั่งเป็นหนังสือให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบบำบัดมลพิษและคำสั่งอื่นๆ กฎหมาย
ยังกำหนดให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีอำนาจตรวจสอบรายงานสรุปผลการดำเนินงานของระบบบำบัด
มลพิษในแหล่งกำเนิดมลพิษต่างๆที่เจ้าของหรือผู้ควบคุมเสนอต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น และเจ้าพนักงาน
ท้องถิ่นต้องรวบรวมส่งให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษซึ่งรับผิดชอบท้องถิ่นนั้นๆเพื่อตรวจสอบอย่างน้อย
เดือนละครั้ง เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษยังอาจเสนอแนะต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจควบคุมดูแล
แหล่งกำเนิดมลพิษให้สั่งปิด พักใช้ หรือเพิกถอนใบอนุญาตของแหล่งกำเนิดมลพิษนั้นๆ เสนอนแนะให้มี
การดำเนินการตามกฎหมาย เพื่อบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย และให้คำปรึกษาหรือแนะนำแก่เจ้า
พนักงานท้องถิ่นหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและบำรุงรักษา

4. การจัดตั้งศูนย์รับเรื่องร้องทุกข์ เพื่อรับเรื่องร้องทุกข์จากประชาชนที่ได้รับผลกระทบจาก
ปัญหามลพิษ เป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการปลูกจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่
ประชาชน เมื่อพิจารณาประเภทแหล่งที่มาของปัญหามลพิษพบว่าโรงงานอุตสาหกรรมเป็นแหล่งที่มา
สำคัญของปัญหามลพิษ ทั้งปัญหากลิ่นเหม็น ฝุ่นละอองหรือเขม่าควัน เสียงดังหรือเสียงรบกวน โดยส่วน
ใหญ่มาจากการประกอบกิจการประเภทการทำการผลิตอาหารและเครื่องปรุง เฟอร์นิเจอร์และ
เครื่องประดับ เคมีภัณฑ์และถ่านหิน รถยนต์ พลาสติกโฟม อุตสาหกรรมเหล็ก เพื่อเป็นการดูแลสุขภาพ
อนามัยประชาชนที่อาจได้รับผลกระทบจากมลพิษ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญกับการจัด
ให้มีระบบรับเรื่องร้องทุกข์ ซึ่งเป็นประเด็นแรกในการเป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดช่องทางการจัดการ
ปัญหาและช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน โดยเป็นลักษณะของศูนย์รับเรื่องร้องทุกข์เพื่อส่งต่องานให้
มีการจัดการปัญหาต่อไป หรือเป็นศูนย์รับเรื่องแล้วประสานงานต่อไปกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องที่มี
ความเชี่ยวชาญมากกว่ารับเรื่องไปดำเนินการเอง อันจะเป็นประโยชน์สำหรับไว้รองรับหรืออำนวยความสะดวก
สะดวกให้กับประชาชนที่มีความเดือดร้อนจากปัญหามลพิษ ในส่วนของการติดตามตรวจสอบคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมก็สามารถทำได้โดยการใช้อุปกรณ์เครื่องมือและการจัดทำแบบสอบถามกับชุมชนที่อาศัยอยู่
โดยรอบโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจะได้ผลทางจิตวิทยาของชุมชนด้วย ในเรื่องนี้กรมควบคุมมลพิษจะต้อง
ดำเนินการโดยมุ่งเน้นในการควบคุมมลพิษเป็นหลัก เพื่อให้การควบคุมมลพิษเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ
จึงต้องสร้างกลไกการประสานงานและวางแผนสู่การปฏิบัติให้เป็นไปอย่างมีระบบ การจัดการปัญหา
มลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน ภาครัฐซึ่งได้แก่ กรม
ควบคุมมลพิษ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมผังเมือง ฯลฯ
รวมทั้งภาคเอกชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบ ดังนั้น การจัดการและแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้อง

จัดให้มีหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางในการจัดการเกี่ยวกับปัญหามลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในทางปฏิบัติ

5. ผลกระทบกับชุมชน เนื่องจากรูปแบบของการใช้ที่ดินได้เปลี่ยนจากเกษตรกรรมไปเป็นพื้นที่ทางด้านอุตสาหกรรม จึงได้เกิดเป็นชุมชนใหม่ขึ้นในบริเวณใกล้เคียงและพื้นที่โดยรอบของโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีสาเหตุมาจากโครงสร้างพื้นฐานก็จะเกิดขึ้นตามมาหากชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ไม่มีการวางแผนและการจัดการที่ดีพอ การจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิดการจ้างงานขึ้น ซึ่งก็เป็นประโยชน์โดยตรงกับผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบและท้องถิ่นใกล้เคียงได้มีงานทำและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ผลโดยรวมต่อการจ้างงานจึงเป็นการเร่งเศรษฐกิจของภูมิภาคและท้องถิ่นให้เติบโตเร็วขึ้น ซึ่งการจ้างงานเหล่านี้ก็จะเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวที่อยู่อาศัยโดยรอบ ทำให้ภาพรวมของเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้น โดยได้ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจทางอ้อมกับประชาชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ซึ่งจะส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เมื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นในพื้นที่ดังกล่าวแล้ว ปัญหาที่ตามมาในชุมชนก็คือปัญหาชุมชนแออัดและอาศัยอยู่กันอย่างไม่มีระเบียบแบบแผน เกิดปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สิน การลักทรัพย์และชิงทรัพย์เกิดขึ้นเป็นประจำ จึงเห็นควรมีการดำเนินการและวางแผนในการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนดังกล่าว เพื่อให้ชุมชนที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบและบริเวณใกล้เคียงได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ได้เห็นถึงข้อบกพร่องในบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งควรจะมีการแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้ทำการวิจัยจึงขอเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

1. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้บังคับใช้มาเป็นเวลานานแล้ว จึงไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน รวมถึงมีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความรุนแรงและความซับซ้อนมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าว จึงเห็นควรปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายดังกล่าวให้ทันสมัย ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารจัดการวิกฤติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนแก้ไขปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติและภาวะโลกร้อนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมจะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยกำหนดให้มีการกระจายอำนาจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่กำหนดรายละเอียดและแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยการกำหนดให้เพิ่มองค์ประกอบตัวแทนชุมชน ท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

3. ให้แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในส่วนที่เกี่ยวกับอัตราโทษเมื่อมีการฝ่าฝืนกฎหมายสิ่งแวดล้อมให้สูงขึ้น โดยเฉพาะโทษปรับควรกำหนดให้มีอัตราโทษปรับสูงขึ้น เพื่อให้มีผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการ เพราะการปรับในอัตราสูงจะทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดอีกต่อไป จึงเป็นการลดผู้ก่อมลพิษอีกทางหนึ่งด้วย

4. การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนและนักศึกษาในระดับต่างๆ โดยให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกถึงปัญหาและความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนทั่วไป ส่งเสริมการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบของภาวะแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นพิษต่อชีวิตและทรัพย์สิน พืชและสัตว์ ศึกษาวิจัยการประหยัพลังงานและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อลดภาวะมลพิษ จะเป็นการช่วยไม่ให้ทรัพยากรหมดเร็วเกินไป ตลอดจนหาทางทดแทนทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป และนำเทคโนโลยีในการลดของเสียมาใช้

5. การจัดตั้งองค์กรกลาง โดยให้ฝ่ายนิติบัญญัติเสนอกฎหมายต่อรัฐสภาเพื่อยุบรวมองค์กรผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้งหมด แล้วออกกฎหมายจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อให้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการประสานงานและคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเพียงองค์กรเดียว โดยให้มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมและดำเนินคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง ทั้งยังทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปรับปรุงกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ

6. ให้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาองค์กรและเครือข่ายภาคประชาชนในการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นองค์กรเครือข่ายที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีฐานะเป็นนิติบุคคล เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีได้เป็นส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระและเป็นกลาง โดยมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และเป็นช่องทางในการขุดเจาะความเสียหายที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งจัดให้มีบุคลากรที่มีความรู้มาให้คำแนะนำทางวิชาการ กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมให้แก่องค์กรและเครือข่ายด้วย

7. ให้มีการปรับปรุงเรื่องการกำหนดค่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมและมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด สามารถกำหนดให้แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ โดยให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับระดับของการพัฒนาเทคโนโลยีและคุณภาพชีวิตของประชาชน คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจะต้องทบทวนมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้อย่างน้อยทุก 5 ปี

8. ประชาชนมีความตระหนักถึงปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม แต่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญได้ โดยเฉพาะชนิดและปริมาณสารเคมีอันตรายที่โรงงานต่างๆใช้และปล่อยออกมาสู่สิ่งแวดล้อม เพียงด้วยเหตุผลว่า เป็นความลับในทางธุรกิจ เป็นความลับของทางราชการ เป็นภัยต่อความมั่นคง ทำให้ยากต่อการตรวจวัดเพราะต้องลงทุนสูงและขาดแคลนเทคโนโลยี เป็นต้น

9. มีการปกปิดข้อมูลสารมลพิษรวมถึงสารเคมีอันตราย ทำให้การวางแผนป้องกันเหตุและการให้คำแนะนำแก่ประชาชนเป็นไปอย่างยากลำบาก ทำให้เกิดความแคลงใจและไม่ไว้วางใจจากประชาชน จนกลายเป็นทัศนคติด้านลบต่อหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรม ทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมไม่มีประสิทธิภาพ

10. การส่งเสริมให้โรงงานอุตสาหกรรมมีการใช้กระบวนการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีการผลิตที่สะอาด เพื่อป้องกันมลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิต โดยเลือกใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ ลดหรือเลิกการใช้วัตถุดิบที่เป็นอันตราย เพื่อหลีกเลี่ยงการปนเปื้อนของสารอันตรายที่จะเข้าไปในกระบวนการผลิต และพยายามใช้วัตถุดิบที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เพราะกระบวนการผลิตที่สะอาดจะช่วยให้การปล่อยมลพิษออกสู่บรรยากาศของโลกน้อยลง

11. การส่งเสริมการผลิตสินค้าบริการและการลงทุนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะทำให้ผู้ประกอบการได้รับประโยชน์จากสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร ซึ่งจะส่งผลต่อผู้ประกอบการและสิ่งแวดล้อม จึงเห็นควรส่งเสริมการลงทุนและการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ด้วยการส่งเสริมการรับรองสินค้าที่เป็นมิตรทางสิ่งแวดล้อม เช่น การติดฉลากคาร์บอน การติดฉลากพืชที่ได้รับการตัดแต่งพันธุกรรม เป็นต้น

12. การจัดตั้งองค์กรและเครือข่ายในการติดตาม ตรวจสอบ และเฝ้าระวังสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการจัดให้มีส่วนร่วมที่มาจากทุกภาคส่วน เพื่อปฏิบัติงานในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งการดำเนินการป้องกันและลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรมอย่างถูกหลักวิชาการ

13. การวางแผนครอบครัวเพื่อลดประชากรลงและเน้นการมีประชากรที่มีคุณภาพ เพราะการขยายตัวของประชากรเป็นสาเหตุหนึ่งที่สร้างแรงกดดันต่อสิ่งแวดล้อม ในรูปของความต้องการอาหารและการใช้ทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น ในที่สุดจะทำให้เกิดมลพิษมากขึ้น ยิ่งการขยายตัวของประชากรเร็วมากเท่าใด จะทำให้เข้าใกล้ระดับทั้งของเสียและทรัพยากรที่มีอำนาจหรือขีดจำกัดของความเจริญเติบโตเร็วขึ้นเท่านั้น

14. ให้มีการจัดการมลพิษของภาคครัวเรือน ภาคเกษตรกรรม และภาคอุตสาหกรรม โดยจะต้องดำเนินการตามมาตรการที่เข้มงวด ภายใต้หลักการการระงับไว้ก่อน เพื่อรับมือกับมลพิษที่มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ซึ่งทุกภาคส่วนจะต้องช่วยกันรับผิดชอบและหาแนวทางในการจัดการและแก้ไขปัญหามลพิษ โดยลดการปล่อยมลพิษทั้งในภาคประชาชนและภาคอุตสาหกรรม มีการจัดทำฐานข้อมูลที่ชัดเจน การปรับปรุงกฎหมาย และการกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดมากขึ้น พร้อมทั้งมีมาตรการติดตามและตรวจสอบของเสียที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรมด้วย

15. ให้มีการจัดทำผังเมือง การดำเนินการจัดทำผังเมืองยังมีแนวทางที่ไม่ชัดเจน ทำให้มีการใช้ทรัพยากรที่ดินไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และขั้นตอนการจัดทำผังเมืองก็ยังขาดการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนที่หลากหลายอาชีพ เพราะการจัดทำผังเมืองที่ชัดเจนจะเป็นปัจจัยบวกในการดึงดูดนักลงทุน เป็นการลดความเสี่ยงในการลงทุนจากความไม่แน่นอนของการกำหนดพื้นที่ทางเศรษฐกิจ และส่งผลให้การใช้ที่ดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการใช้ที่ดินที่ตรงกับลักษณะของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

16. การสร้างความรู้และความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับองค์กรและเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อเป็นการยกระดับของการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและบูรณาการความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจัดให้มีกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศบริเวณพื้นที่โดยรอบโรงงานอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- National Economic and Social Development Board. (2011). *The 11th National Economic and Social Development Plan*. [In Thai].
- National Economic and Social Development Board. (2011). *Strategy for sustainable management of natural resources and the environment according to The 11th National Economic and Social Development Plan (2012-2016)*. Bangkok : Office of the National Economic and Social Development Board, Office of the Prime Minister. [In Thai].
- Pollution Control Department. (2014). *Act and laws related to the poison control*. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment. [In Thai].
- Ratchada Nimongsak. (2009). *Environmental Law Unit 2*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai].
- Sunee Mallikamarl. (1996). *Enforcing Environmental Laws*. Bangkok: Rule of law publisher. [In Thai].
- Thai Encyclopedia Books for Youth. (1995). *Natural Resources and Environmental Management*. Thai Encyclopedia Books for Youth, Volume 19. [In Thai].
- The Administrative Procedure Act B.E. 2539*. Government Gazette. Volume 113, Chapter 60A, Page 1/14 (4 November 1996). [In Thai].
- The Environmental Quality Promotion and Conservation Act 1992*. Government Gazette. Book 109, Chapter 37 (4 April 1992). [In Thai].
- The Industrial Estate Authority of Thailand Act B.E. 2535*. Government Gazette. Book 96: Episode 41 Special Issue (19 March 1979). [In Thai].